

Recension: Åsa Wikforss, *Alternativa fakta. Om kunskap och dess fiender* (tredje upplaga), Fri tanke förlag, 2020.

Wikforss har filosofi, med analytisk filosofi som sin specialitet. Hon är ledamot i två mest prestigefyllda akademiska föreningar i Sverige: Svenska Akademien och i Kungliga vetenskapsakademien.

Vad har varit inspirationskällan för Wikforss att skriva denna bok? Donald Trump! I samband med Trumps installation som USA:s president hade en av Trumps medarbetare hävdade att folkmassan som var då på plats vid installationen var större än någonsin tidigare. När man ifrågasatte detta menade man att man bara hade presenterat "alternativa fakta".

Wikforss tydliga antagonism mot Trump är uppenbar. Trump figurerar alldeles för mycket i boken.

Wikforss har en god avsikt med boken: att belysa frågor kring "alternativa fakta", bemöta "kunskapens fiender" och ge "verktyg" för läsaren att bemöta dessa. Frågan blir: hur lyckas hon med boken? Utifrån hennes perspektiv tror hon säkert att hon har lyckats väl med boken. Men utifrån ett kritiskt perspektiv har hon misslyckats. Jag tror att boken har snarare en motsatt effekt än vad hon hade tänkt. De som har förkärlek till "alternativa fakta" blir bara bekräftade. Varför tror jag det? Jo därför att Wikforss förnekar att det skulle finnas några "alternativa fakta". I förordet skriver hon: "Det handlar om att förstå vad kunskap är, varför sanning är så svårt och varför det inte finns några alternativa fakta." Det grundläggande misslyckandet har med ordet "fakta" att göra. (Jag ska återkomma till ordet "fakta").

Mycket av boken handlar om "kunskaps"- och "faktaresistens". Genomläsningen av boken visar dock med all önskvärd tydlighet att Wikforss själv lider av både kunskaps- och faktaresistens, det som hon skulle kämpa mot! Jag kommer nedan att exemplifiera denna kunskaps- och faktaresistens hos henne.

Eftersom boken är skriven av en analytisk filosof så försöker jag tackla boken utifrån den synpunkten. Analytisk filosofi riktar sig ofta på begreppsanalys och språk, och jag ska använda just den metoden i min granskning av boken.

Det finns många centrala begrepp i boken som "fakta", "kunskap", "sanning", "sinne", "objektiv"/"objektivitet", "förnuftet", "verklighet", "evidens", "tro", "rationalitet", "känslor", "konstruktivism" och några ytterligare. Andra viktiga ord i boken är "källor", "experter", "seriös", "kritiskt tänkande", "faktaresistens", "kunskapsresistens", "evidensresistens", "auktoriteter", "desinformation", "faktanihilism", "faktaförnekande", "kognitiva skevheter", "bekräftelsebias" och några andra av mindre betydelse för min reflektion över boken. Det saknas också ord/begrepp som "intuition" och "sunt förnuft". Antagligen lägger Wikforss ingen betydelse för dessa två. Naturligtvis har jag ingen chans att i en kort recension analysera hennes användning av alla dessa begrepp.

Av ovannämnda centrala ord i boken sticker två ut som centrala *värdeutsagor*: "expertis" och "seriös". Jag ska återkomma till dessa.

Eftersom Wikforss är en analytisk filosof förväntar man sig goda definitioner av viktiga begrepp. Här missar Wikforss mycket. Ta bara ordet "fakta" – det kanske mest centrala begreppet i boken. Hon har ett helt kapitel som bär rubriken "Fakta", men ingen definition av ordet. Detta gör att man inte vet vad hon med "fakta" menar i olika sammanhang. I Nationalencyklopedin har man en kort artikel om fakta ("faktum") som definieras som "sakförhållande som verkligen föreligger (vid någon tidpunkt)." Svenska ordboken definierar fakta som "sakförhållande som inte kan bestridas."

Utifrån dessa två definitioner kan man visa hur förvirrande Wikforss syn på "fakta" är. Här bara två exempel. På frågan "vad är fakta" svarar hon: "Det korta svaret är: Hur världen är. Det handlar om allt från triviala vardagsfakta till fakta om universums ursprung" (14). Triviala fakta är att säga t.ex. "Det regnar ute" just då det regnar. Att Wikforss likställer denna sorts triviala vardagsfakta med "fakta" om universums ursprung låter för mig helt obegripligt. Kan Wikforss, som analytisk filosof,

inte skilja mellan betydelsen av ordet "fakta" i dessa två helt olika sammanhang? "Fakta" i det första fallet handlar om det *vi kan erfara och observera med våra sinnen just nu*, medan "fakta" i det andra fallet handlar om *spekulationer om en avlägsen förgångna tid*.

På samma sida jämför hon "medicinska fakta om sjukdomar och deras orsaker" med "biologiska fakta om arternas utveckling; fysiska fakta om elementarpartiklar och deras rörelse; fakta om hur mitt hus kök ser ut och fakta om kändisarnas kärleksliv" (14). Återigen. Fakta i medicinska sjukdomar handlar om det som sker i nuet. Elementära partiklar kan observeras i nuet. Hur ens kök ser ut eller kändisarnas kärleksliv kan undersökas och observeras här och nu. "Biologiska fakta" om arternas utveckling är spekulativa föreställningar grundade på själva tron på evolution. Wikforss säger inte heller vad hon med "biologiska" fakta menar. Hon säger inte heller vad hon med det biologiska begreppet "art" menar. När det gäller arternas utveckling är sanningen den att artutvecklingen har människan aldrig observerat. Filosofen Daniel Dennett skriver i *Darwin's Dangerous Idea*: "Artutveckling tycks för närvarande ha en märklig egenskap; du kan inte se den äga rum just då den äger rum! Först efteråt kan du upptäcka att den har ägt rum" (sida 96). Alla kan vi gå ute i naturen och konstatera att Dennett har rätt. Vi kan inte observera artutveckling. Artutveckling finner man bara i böcker, i tidskrifter, populärvetenskapliga dokumentärfilmer osv. Det är själva tron på evolution som skapar föreställningen av en storskalig evolution från bakterie till människa.

Ett annat centralt ord i boken är "sanning", men återigen: hon har inte definierat ordet. I ett sammanhang skriver hon dock: "Att ett påstående är objektivt sant betyder att dess sanning inte beror av våra övertygelser" (51). Vad hon med "objektivt sant" menar blir inte klart.

Genomläsningen av boken visar dock hur hon blandar ihop sanning med sin egen övertygelse. Hennes tro på evolution är ett bra exempel på denna blandning av sanning och övertygelse.

Enligt *Svenska ordboken* är sanning "yttrande eller tanke som överensstämmer med verkligheten". Enligt Nationalencyklopedin är sanning ett "centralt begrepp. Ett objektivt sanningsbegrepp är nödvändigt för att undvika relativism och hålla möjligheten öppen att begå misstag; utan sanning råder ingen skillnad mellan sken och verklighet." Varför använder inte Wikforss sanningsbegreppet i den mening som Svenska ordboken och *Nationalencyklopedin* definierar ordet?

Kanske det vagaste och mest förvirrande uttrycket i Wikforss bok är uttrycket "som världen är" (14). I ett annat sammanhang skriver hon: "Så här långt kan vi konstatera att det inte finns några alternativa fakta eftersom fakta är hur världen är, och världen bara är på ett sätt" (94). Hon skriver vidare att "vi kan förstå skillnaden mellan vad vi tror om världen och hur världen faktiskt är" (118). Wikforss använder ordet "värld" väldigt diffust. Menar hon med ordet "värld" allt som finns, eller på vad syftar hon med ordet? Om man tar ordet "är" i någon absolut betydelse kan Wikforss uttryck "som världen är" tolkas antyda någon form av allvetande. Jag antar att vi kommer närmare sanningen när vi medger att ingen människa vet "hur världen faktiskt är".

Jag antar att Wikforss med "världen" syftar på den materiella världen. Problemet kvarstår dock. Ingen vet heller hur den materiella världen verkligen är. Vi vet också att i den materiella verkligheten, den värld vi lever i, finns mycket som inte är materiella ting, tankar, kärlek, siffror, hat, osv. Människor har hittat på olika "förklaringar" till världen, allt från "den stora smällen", till olika förklaringsmodeller hur man tänker sig att världen är, "vad vi tror om världen", som hon uttrycker det. I ett sammanhang säger hon själv att "[d]et finns mycket som vi inte vet" och samtidigt tycks hon ändå veta "hur världen faktiskt är". Som filosof borde hon vara lite försiktigare med val av ord och uttryck för att slippa dessa självmotsägelser. Det skulle varit nyttigt för Wikforss att läsa Du Sautoys *The Great Unknown* (2016). Du Sautoy visar var våra kunskaper tar slut, t.ex. när det gäller det förgångna (57). En annan nyttig läsning skulle vara Noson Yanofsky, *The Outer Limits of Reason* (2013).

Det finns oerhört mycket i världen som vi inte vet, och därför är uttrycket "världen som den är" väldigt vagt och väldigt intetsägande. Uttrycket är dock ett bra retoriskt grepp med tanke på den läsarkrets hon vill nå. Eftersom hon som säger att vi vet "hur världen faktiskt är" är professor i

teoretisk filosofi, medlem i Svenska Akademien och Kungliga vetenskapsakademien måste det ligga någonting i uttrycket.

Kunskapen delar Wikforss upp i två delar: "vardagskunskap" och "vetenskaplig kunskap". "Vardagskunskap" har med människans vardagliga liv att göra. "Vetenskaplig kunskap" är mer systematisk och "testas på ett kontrollerat sätt". Hon säger dock inte ett ord att det finns mycket s.k. vetenskaplig kunskap som inte går att testas på ett kontrollerat sätt, t.ex. universums, stjärnornas, livets och människans tillblivelse. I alla dessa specialområden stannar den "vetenskapliga" kunskapen på hypotetisk nivå. Forskarna skapar modeller, formulerar teorier och hypoteser. Det finns en gräns för den mänskliga kunskapen. Det viktigt att vanligt folk förstår detta.

Som en modern tänkare har Wikforss anammat den materialistiska världsbilden där människan betraktas som ett djur (dock annorlunda än andra djuren, människan har förnuft och en del andra egenskapen som djuren saknar). Tron på Darwins evolutionsteori som en given sanning betvivlar inte Wikforss. Det är här den kritiska tankeförmågan få stryka på foten, speciellt när det gäller den intellektuella eliten som har anammat denna tro på Darwin! Det finns få människor som är så okritiska som materialistiska evolutionister i fråga om deras tro. En tro på storskalig evolution är den moderna människans skapelsemyt.

I några sidor visar Wikforss sin oro över att skolan tycks vara alldeles för snäll i sin tolerans när man tillåter jämställa andra ursprungsteorier med den materialistiska darwinistiska berättelsen. "Det är en enormt svår situation att som lärare i biologi undervisa om Darwin i en klass där visa elever fått lära sig hemifrån att Darwin har fel" (198-199). Darwin hade faktiskt fel i många saker, men tydligen har Wikforss svårt att acceptera detta faktum. Alternativet är att hon aldrig reflekterat över evolutionsmytens brister och motsägelser och dess ovetenskapliga grunder! Jerry Fodor och Massimo Piatelli-Palmarini pekar i boken *What Darwin got wrong* (2010) på några av dessa fel. Filosofen Thomas Nagels bok *Mind & Cosmos. Why the materialist neo-Darwinian conception of nature is almost certainly false* (2012) skapade starka känslomässiga reaktioner hos Darwins mest frenetiska och dogmatiska försvarare.

Wikforss skriver en hel del om de psykologiska mekanismer som styr oss människor. Övertygelsen, t.ex., "är en form av psykologiska tillstånd med ett tankeinnehåll som kan vara sant eller falskt" (57). "Tankeinnehåll" kan sägas vara "övertygelser [som] representerar världen" (57). Det finns en motvilja hos oss att ta emot nya saker. Man fortsätter hellre att tro på det man redan har accepterat och tror. Hon kallar detta för "kognitiv skevhet" (94). Människor har lätt att fortsätta att tro på någon specifik teori trots att teorin har många goda evidenser mot sig. Här utgör evolutionsteorin ett bra exempel. Psykologen Harold Boohar har tagit upp den psykologiska aspekten hos evolutionister i boken *Origins, Icons and Illusions. Exploring the science and psychology of Creation and Evolution* (1998). Evolutionstron är i grunden en semantisk illusion. "Semantisk illusion gör mer än bara missleder. När semantik (dvs. språket) missleder finns det en benägenhet att bli förvirrad, att inte veta vad man ska tro på. Men med illusionen blir det mycket verkligt. Det verkar vettigt, och om vi inte vet bättre, blir det en del av vårt trossystem", skriver Boohar (33). Illusionen av evolution förstärks ofta med bilder och andra visuella effekter.

Som jag nämnde ovan finns det (för Wikforss) två centrala begrepp i boken som ger uttryck för värderingar. Ordet "expert" ("expertis") och "seriös".

Expert är "en person som vet mer om ett specifikt område", har en akademisk examen i sitt specialområde. Om man är osäker om expertens kunnande kan man undersöka saken genom "att läsa på personens akademiska hemsida", Man kan vidare fråga: "Har personen en doktorsutbildning från ett etablerat universitet i ämnet? Har personen vetenskapliga publikationer i ämnet" osv., skriver hon (260). Samtidigt medger hon att det finns en risk "att forskare är konsensus-inriktade konformister. Man marscherar i takt med de senaste teorierna och ingen vågar ifrågasätta etablerade 'paradigm'" (240). Återigen blir tron på evolutionsteorin som det etablerade paradigmet som ett lysande exempel på denna konsensus-inriktade konformism!

I sann darwinistisk anda beskriver Wikforss hur hård kampen inom akademien är för att lyckas få plats i ljuset. En logisk tillämpning av detta borde vara att Wikforss skulle varna läsaren för att lita på Darwin. Darwin hade ingen akademisk utbildning i biologi och geologi, två områden som sysselsatte honom mest.

Wikforss har stor tilltro till den evolutionära processen och till det mänskliga (teoretiska) förnuftet. Hon personifierar evolutionen. Den är en process med någon form av "förtuseende". "Evolutionen har försett oss med förmågor som garanterar att informationen från omvärlden tas in på ett effektivt sätt, till exempel via syn och hörsel, och bearbetas kognitivt för att leda till handlingar som främjar överlevnad" (15). Det är ungefär som att säga: "Gud har försett oss med..." Och ännu märkligare utsagan om evolutionen. "En genuin oförmåga att ta till sig fakta vore en evolutionär omöjlighet" (15-16). Den föreställda evolutionsprocessen har inget mål i sikte. Den "förser" absolut ingenting. Wikforss dogmatiska tro på evolution är häpnadsväckande!

Jag vet inte om Wikforss är medveten om att Darwin drog direkt motsatta slutsatser från sin teori. Evolutionsteorin, enligt Darwin, *ifrågasatte* tilltron till det mänskliga sinnet dvs. förnuftet. I ett brev till en viss W Graham skriver Darwin: "Hur som helst har du gett uttryck för min inre övertygelse, men så mycket klarare än vad jag kunde ha gjort, nämligen att universum inte är ett resultat av en slump. Men då uppstår inom mig ett **förskräckligt tvivel om det mänskliga sinnets (mind) övertygelse är något att lita på, eftersom det har utvecklats från ett lägre djurs sinne**. Kan någon lita på en *apas* sinne, om det nu finns någon övertygelse i ett sådant sinne?" (Francis Darwin, (ed.), *The Autobiography of Charles Darwin and the Selected Letters*, Dover, 1958, s.68. kursiv min)

Om Wikforss skulle vara en konsekvent materialist och darwinist skulle hon hålla med Darwin, dvs. att människan inte kan lita på sina sinnen och förnuftet. Alvin Plantinga (också en analytisk filosof) har dragit samma slutsats som Darwin i Alvin Plantinga and Michael Tooley: *Knowledge of God* (2008). Om filosofisk naturalism och materialistisk darwinistisk evolution skulle vara sanna skulle vi inte ha några grunder för kunskap. Den materialistiska evolutionen grundar sig på slumpvisa mutationer (misstag) och det naturliga urvalet. Detta måste då betyda att människans hjärnfunktioner är också slumpvisa "misstag" där det enda "målet" är överlevnad. Bara den teistiska tron på en fullkomlig Gud, med fullkomligt sinne, som skapade människan till sin egen avbild gör det möjligt för människan att ha tilltro till det mänskliga förnuftet (som dock är försvagat av syndafallet). Jag vet inte hur mycket Wikforss är medveten om dessa frågor.

Wikforss tro på evolution leder till en paradox som evolutionister aldrig kan lösa. Evolutionister säger att religionen är en evolutionär "biprodukt" (Dawkins 2006, 190-197) och social konstruktion, en idé som uppstod i gången tid (Bowler, 1989). Men på samma sätt uppstod också ateism. Också den måste i konsekvensens namn vara en "biprodukt" av evolution. Båda (tro och icke-tro) är, enligt den materialistiska berättelsen, "barn" av samma evolutionära process. Av detta följer (logiskt) att evolutionister omöjligen kan säga vilket av dessa är en "sann" förståelse av verkligheten. När ateister och evolutionister kämpar mot religion, kämpar de mot sin egen "skapare", dvs. evolutionen!

Wikforss skriver att mycket som sker i världen är sociala konstruktioner. Vi konstruerar vår värld. Som ett exempel nämner Wikforss 1994 års läroplan. Hon har dock en kritisk hållning till konstruktivismen, men "glömmer" samtidigt att t.ex. evolutionsteorin, som hon tror på, är en social och kulturell konstruktion. Man behöver bara läsa t.ex. Adrian Desmond och James Moore biografi över Darwins liv, *The Life of a Tortured Evolutionist*, för att få saken bekräftad. Den moderna evolutionsteorin uppstod i ett specifikt kulturellt och socialt sammanhang. Michael Ruse tar upp just denna fråga i *Mystery of Mysteries. Is Evolution a social construction?* (1999).

När man läser Wikforss bok blir det väldigt tydligt att också hon har blivit socialiserad till den evolutionistiska föreställningen. Frånvaron av kritik av evolutionsteorin är en bekräftelse på detta. Hon skriver att "vi tror det vi vill tro, inte det vi har skäl att tro, vilket betyder att vi inte är rationella" (44). Människor söker bekräftelse till det de tror på. Hon kallar detta för "bekräftelsebias". Här utgör Wikforss bok ett ypperligt exempel på detta "bekräftelsebias".

Som jag nämnde tidigare är det andra värderingsordet "seriös". Med detta ord vill Wikforss signalera att det är viktigt att man bara lyssnar till "seriösa" forskare. Under sammanfattande punkter skriver hon att vi bör "[s]öka information från olika typer av källor, också de som representerar andra ståndpunkter än våra egna (om de är seriösa)" (260).

Vem är då denna "seriösa" forskare och vilka är "seriösa" (goda) källor? Goda källor är "väl fungerande skola, pålitliga medier, kunniga vänner och hederliga politiker" (92). Och vidare: goda källor är "objektiva källor", "etablerade källor", "oberoende källor" (159, 230, 231). Frågan kvarstår dock. Vad är en "objektiv källa"? Hur eller vem avgör detta? "Etablerade" källor är också ett väldigt diffust begrepp. Vad menar hon med ordet "etablerad"? "Oberoende källor" låter bra, men båda (eller flera oberoende) källor kan ha samma fel och sprider ut samma missinformation eller felaktiga kunskaper.

Det är här ordet "alternativa fakta" gör sig gällande. Men det är inte fråga om "fakta" i den mening som Nationalencyklopedin och Svenska ordboken definierade ordet, utan här är det fråga om olika synsätt/tolkningar av fakta. Här skulle man kunna ge många exempel. Bara ett exempel från naturvetenskap. Fossil är fakta, dvs. "sakförhållande som inte kan bestridas". Olika föreställningar om hur fossil bildades i det förgångna är inte längre fakta utan tolkningar av fakta som i sin tur har andra bakomliggande föreställningar som styr tolkningen, t.ex. att evolutionister "ser" fossil som "bevis" för evolution. Kreationister (som Wikforss nämner) ser fossil som resultat av en världsvid flodkatastrof.

När det gäller kreationister gör Wikforss en märklig jämförelse. "Om jag inte vet något om växthuseffekten har jag svårt att värja mig mot klimatskeptiska argument. Om jag inte vet hur evolutionen fungerar har jag svårt att värdera kreationistiska invändningar. Resultat blir att ju mer felaktiga uppfattningar man har desto fler får man och desto svårare är det att korrigera felaktigheterna" (94). Vad har kreationister med klimatskeptiker att göra? Ingenting! Det här är en typisk halmgubbe-argument, som enligt Wikforss grundar sig t.ex. på "falska analogier" (225). Det är inget fel i om folk visar skepticism mot vissa föreställningar som växthuseffektens påverkan på klimatet.

Jag lovade i början av min recension att ta fram ett par exempel på kunskaps- och faktaresistens i Wikforss bok.

I slutet av boken kan man läsa ett väldigt häpnadsväckande tanke om en jämförelse mellan en människa och en schimpans. Jämförelsen kommer i ett sammanhang där hon beskriver om "experterna" och varför vi bör lita på dem. "Den mänskliga kunskapens sociala natur gör att vi är beroende av andra människor för merparten av vår kunskap. En människa som är hänvisad endast till det hon själv ser och upplever som grund för sin kunskap vet inte stort mycket mer än en avancerad schimpans" (235). Jag undrar om Wikforss menar fullt allvar här? Vad menar hon med en "avancerad" schimpans? Vad syftar hon på med "kunskap" här? Syftar hon på "praktisk kunskap" eller "teoretisk kunskap"? Det är väldigt oklart på vad hon grundar denna jämförelse! Den är helt enkelt en felaktig jämförelse.

I ett annat sammanhang frågar hon: "Varför kommer inte aporna förbi treåringens kompetens?" Hon skriver att "om detta vet inte så mycket, men kanske finns det en koppling till en annan viktig skillnad mellan aporna och människan: vår förmåga till reflektion" (118). Vilken duktig ("seriös") biolog som helst kunde upplysa Wikforss att vi faktiskt vet varför schimpansen aldrig når upp till den kunskapsnivån människan har. Den grundläggande skillnaden mellan schimpans och människa ligger i det genetiska programmet som finns i alla levande organismer. Man talar om genotyp och fenotyp. Den genetiska ritningen bestämmer vilka egenskaper olika organismer har när de har nått vuxen ålder. Det finns inga undantag! Det finns ett genetiskt sakförhållande (skillnaden) mellan människan och apor som inte kan bestridas. Det är ett obestridligt faktum att apor föder apor och människor föder människor. Detta faktum kommer fram t.o.m. i en biologibok i högstadiet (även om man inte uttryckligen nämner apor i bildtexter nedan).

GENETIK

Cellerna i din kropp innehåller *gener* (arvsanlag) som kan liknas vid "ritningar" till hur kroppen ser ut och fungerar. Dina gener är kopior av dina föräldrars gener.

Därför har du och dina föräldrar många gemensamma egenskaper.

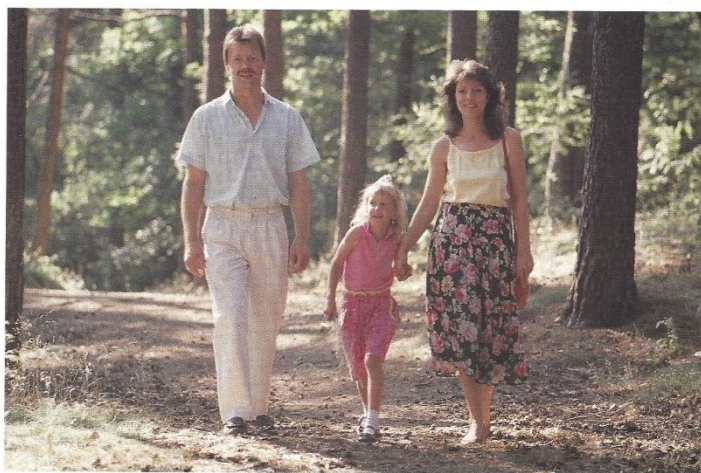
Genetik är ett annat ord för ärftlighetslära.

Ritningarna till hur individen ser ut och fungerar går i arv från generation till generation. Därför växer det upp nytt vete där man har sått frön från vete,

... getternas ungar växer upp till nya getter

... och människor föder alltid människobarn.

Anders Henriksson, *Biologi*, 1995

271

Här kan man tala om faktaresistens hos Wikforss!

Ett annat exempel på Wikforss kunskapsresistens. Hon skriver följande om pseudovetenskap som präglas av "[t]ron att en viss person, eller en viss grupp, har en särskild förmåga att avgöra vad som är sant och att andra människor bara ska följa denna person eller grupp; användning av experiment som inte går att upprepa; en ovilja att testa teorier som faktiskt går att testa och tendens att ignorera evidens mot teorin i fråga" (227). Denna beskrivning av pseudovetenskap passar perfekt för evolutionsmyten. Darwin är en person och hans anhängare sägs ha en särskild förmåga att avgöra vad som är sant och att andra människor bara ska följa gruppen. Wikforss skriver: "Ibland går det fel: En teori tar över och

förblindar alla" (243). Det är precis detta som har hänt med evolutionsteorin. Den förblindar alla dess anhängare. Därför ignorerar evolutionister evidens som går mot evolutionsteorin. Man behöver bara läsa facklitteratur för att upptäcka kunskapsresistens mot evidens som kan riktas mot teorin. Det finns många böcker tar upp evidens som evolutionsteorin har att brottas med, t.ex. Michael Behe, *Darwin devolves: the new science about DNA that challenges evolution* (2019); Nirushan Sivanesan, *Objections to evolution* (2019); Stephen Meyer, *Darwin's Doubt. The explosive origin of animal life and the case for intelligent design* (2013).

Evolutionisten Donald Prothero ger i boken *Evolution: what the fossils say and why it matters* (2017) prov på denna kunskap- och faktaresistens. En liknade bok är Carol Hill, Gregg Davidson, Tim Helble, & Wayne Ranney (redaktörer), *The Grand Canyon, monument to an ancient Earth: can Noah's flood explain the Grand Canyon?* (2016)

Ett ytterligare exempel på kunskapsresistens hos Wikforss handlar om gudsbevisen, i ett sammanhang där hon reflekterar över Decartes och tvivel. Decartes använde tvivel som utgångspunkt för existensen. Det var dock en sak han inte kunde betvivla: sin egen existens, *cogito ergo sum*. "Jag tänker, alltså finns jag". Han menade att utifrån sin egen existens kunde han bevisa att Gud finns. Wikforss skriver: "Tyvärr är det inte så mycket bevänt med hans Gudsbevis (det är lätt att visa att de inte fungerar), och att vi inte kan ha fel så länge vi inte slarvar är helt enkelt falskt." (35).

Här låter Wikforss läsaren förstå att ingenting hänt sedan Descartes när det gäller gudsbevisen. Det finns faktiskt många filosofiska, vetenskapliga och teologiska gudsbevis. Här några böcker där gudsbevisen fungerar väl: Roger Trigg, *Beyond matter: why science needs metaphysics* (2015); Richard Swinburne, *Is there a God* (2010); Richard Swinburne, *The resurrection of God incarnate* (2003); Jerry Walls and Trent Dougherty (editors), *Two dozen (or so) arguments for God* (2018); Robert Spitzer, *New proofs for the existence of God* (2010); Anthony Flew, *There is a God* (2007). Alla dessa böcker har getts ut av "seriösa" förlag och har varit tillgängliga till Wikforss då *Alternativa fakta* kom ut i sin tredje upplaga (2020). Wikforss har tydligen inget intresse för att hämta nyare kunskaper. Detta sakernas tillstånd kan beskrivas bara med ett ord: kunskapsresistens.

Tillbaka till frågan om "fakta". När man har läst genom Wikforss bok upptäcker man snart att för henne betyder fakta samma sak som hennes *tolkning* av fakta. "Alternativa fakta" i hennes bok står i princip för tolkningar av olika fenomen i samhället och i världen. Hon skriver om politiska frågor, om klimatfrågor, om universum, om världen, om psykologi, om filosofi, om pedagogik. I alla dessa sammanhang ser hon "alternativa fakta" som ska bekämpas och avslöjas.

Låt oss återgå till Trumps installation som USAs president. Faktum är att ingen har räknat antalet människor närvarande vid Trumps installation. Det enda man kan gå efter är fotografier man har tagit vid tidigare presidentinstallationer. Utifrån en jämförelse mellan dessa fotografier kan man försöka uppskatta mängden av folkmassan vid olika tillfällen. De enda fakta man kan gå efter är alltså dessa fotografier. Utifrån dessa (dvs. "fakta", fotografier) gör man sedan sina tolkningar. Alla tolkningar är alternativa. Någon av tolkningarna blir trovärdigare än andra.

Alternativa fakta är nyttig läsning. Den kan bli en bra övning i kritisk reflektion och i källkritik. Boken bör läsas med tanke på dess utgivare, Fri tanke förlag. Förlaget representerar humanistisk ateism. Bokens innehåll färgas av detta. I slutet av boken riktas några tack till vissa personer (antagligen alla humanister – kanske t.o.m. ateister). Boken är inte någon objektiv belysning av "alternativa fakta". Wikforss har ju inte ens definierat vad "alternativa" fakta är för något. Hon bara likställer dem med "kunskapens fiender" som "arbetar med (dvs. sprider) desinformation" i syfte att "så tvivel" för att "underminera tron på det egna förnuftet" (262).

Wikforss tycks själv befinna sig på den ena ytterligheten på denna skala. Tilltron på "experter" och "kunskapsinstitutioner" (universitet/högskolor) är stark hos henne. Hon har tydligen inte insett att det är just denna övertro på institutioner och deras roll i socialiseringsprocessen som har skapat skepsis och tvivel. Historien är full av exempel på institutionernas roll som har lett till oerhörda konsekvenser för dem som har vågat ifrågasätta de "givna sanningarna" och för dem som i lyhördhet har kommit i kläm (ett bra exempel är rasbiologin).

Jag är rädd att Wikforss bok kan leda till större intolerans mot dem som ifrågasätter de "korrekta" faktatolkningarna. Det grundläggande problemet i boken – och också hos dem som hänger sig till "alternativa fakta" är att hon blandar ihop fakta med tolkningar. Också hennes föreställningar inom politik, i klimatfrågor, i fråga om ursprungsfrågor är bara tolkningar av det hon observerar.

I slutet av boken ger hon några råd vad man kan göra med kunskapsresistensen. Ett av råden lyder: "Undvik att debattera om etablerad kunskap" (261). Detta är ett märkligt råd. Många s.k. etablerade kunskaper har man slängt i historiens skräpkammare. Med "etablerad kunskap" antar jag att hon menar konsensuskunskap. Men det som är etablerad konsensus är inte samma sak som fakta och sanning. Det mänskliga strävandet måste rikta sig mot sanning och inte nöja sig med det som är etablerat eller konsensus. Kunskaper växer bara när man ifrågasätter etablerade "sanningar". En hel del av det Wikforss skriver i sin bok kan och bör kritiserars. Det som är bra och genomtänkt bör accepteras.